

Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışına Farklı Bir Bakış: Cittáslow “Yavaş Şehir” Hareketi ve Sürdürülebilir Kalkınma

Gökhan KARTAL

Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, gokhankartal.gk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2006-6272

Makale Gönderim Tarihi: 18.11.2018

Makale Kabul Tarihi: 13.06.2019

Öz

Özellikle Sanayi Devriminden sonra, dünya ekonomilerinde ortaya çıkan hızlı değişimle birlikte, üretim ve tüketim kalıpları inanılmaz bir şekilde değişmiş, modern dünya ekonomisi kapitalist bir tüketim toplumuna dönüşmüştür. Homoeconomicusun gittikçe artan isteklerinin karşılanması için daha fazla üretime ihtiyaç duyulmuş, bu durum ise gelecek nesiller ve dünyamızın geleceği düşünülmeden kaynakların aşırı kullanımı sorununu ortaya çıkarmıştır. Dünyamızın ömrünün kısaldığı, dolayısıyla gelecek nesillere yaşanılabilir bir dünya kalmayacağını savunan birtakım çevreler bu duruma dikkat çekerek, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın önemi ve nasıl sağlanacağı yönünde çalışmalar ortaya koymuşlardır. Bu doğrultuda çeşitli “yeşil ekonomi” politikaları ortaya atılmış, çevreye duyarlı sürdürülebilir ekonomik politikalar desteklenmiştir.

Bu çalışmada doğal kaynakları ve yerel değerleri koruyarak ekonomik kalkınmayı sağlamaya çalışan, çevreci bir kalkınmayı hedefleyen Cittáslow “Yavaş (Sakin) Şehir” konseptinin sürdürülebilir kalkınmaya katkısının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, Yavaş Şehir Üyelik Kriterleri ile sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu (ekonomik, sosyal ve çevresel) içinde yer alan unsurlar ve BM Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri karşılaştırılarak aralarındaki uyum incelenmiştir. Yapılan karşılaştırmalı analiz sonucunda, Yavaş Şehir Üyelik Kriterlerinin hem sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu içinde yer alan unsurlar ile hem de BM Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri arasında güçlü bir uyum olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla Yavaş Şehir olmayı hedefleyen kentlerin aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma konusunda da olumlu sonuçlar elde edebileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Cittáslow, Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma, Yavaş Şehir.

JEL Sınıflandırması: O19, Q56, R11.

A Different Perspective on Sustainable Development Approach: The Movement of Cittáslow “Slow City” and Sustainable Development

Abstract

Especially after the Industrial Revolution, with the rapid change in the world economies, the patterns of production and consumption have changed dramatically and the modern world economy has turned into a capitalist consumer society. More production was needed to meet the ever-increasing demands of Homoeconomicus, and this situation revealed that the problem of overuse of resources without considering the future generations and the future of our world. Many scientists drawing attention that there the shorter life span of our world and therefore there will be no livable world for future generations and, they put forward studies on the importance of sustainable economic development and how to achieve it. In this direction, various “green economy” policies were put forward, eco-friendly economic policies for sustainable development is supported.

The aim of this study is to investigate that the contribution to sustainable development of Cittáslow concept which aims to achieve an eco-friendly economic development by protecting natural resources and local values. In this context, they were examined by comparing the harmony between which the criteria of the Slow City Membership Criteria with the elements within the three-dimension ns of sustainable development and the UN Sustainable Development Indicators. As a result of the comparative analysis, it was concluded that the criteria of the Slow City Membership Criteria are a strong fit between both the elements included in the three dimensions of sustainable development and the UN Sustainable Development Indicators. Therefore, it can be said that the cities aiming to be Slow City can also achieve positive results in terms of sustainable development.

Keywords: Cittáslow, Development, Sustainable Development, Slow City.

JEL Classification: O19, Q56, R11.

1. Giriş

İnsanoğlu yaşamını sürdürmek için yüzyıllardır doğayla mücadele halindedir. İlk çağlardan günümüze kadar geçen süre içerisinde insanlık inanılmaz bir dönüşüm geçirmiştir. Homoeconomicus artık eskisinden daha bencil bir hale gelmiş, hatta gezegenin tek sahibiymiş gibi hareket etmeye başlamıştır. Küreselleşme ve kapitalist ekonomik sistemin ortaya çıkmasıyla ekonomik ve toplumsal yapı da büyük bir değişime uğramıştır. Değişen bu yapı, ekolojik dengenin bozulmasına da neden olmuştur. Özellikle sanayi devriminden sonra üretim yapısının yanında tüketim yapısı da değişmiş, adeta insanlık için tüketim çağı başlamıştır. Artan tüketim talebi üretim artışını da beraberinde getirmiştir. Daha fazla kar elde edebilmek için daha fazla üretim, daha fazla üretim için daha fazla girdi ve bunun doğal sonucu

olarak doğanın tahribi artmıştır. Dev sanayiler kurularak insanlık sonu gelmeyen biz zenginliğin peşine düşmüş, kapitalizm olarak isimlendirilen ekonomik sistem dünya ekonomilerine hâkim olmuştur. Gelecek nesillere miras olarak temiz bir dünya bırakmak yerine bolca zenginlik elde etme hırsı insanlığı esir almış, bu durumun alternatif maliyeti doğanın tahrip edilmesi olmuştur.

Ekonomi, toplum ve çevre iç içe geçmiş bir yapıyı ihtiva etmektedir. Geniş bir daire düşünüldüğünde bu dairenin en geniş halkasında çevre, çevrenin içinde toplum, toplumun içinde ekonomi yer almaktadır. Buradan çıkarılabilecek sonuç, en geniş daire olan çevrenin tahrip edilmesi toplumu ve ekonomiyi sarsacak sonuçlar doğurabileceğidir. Kısaca, eğer çevre yok edilirse, zamanla toplum ve ekonomide bu durumdan zarar görecektir. İnsanoğlunun hırsı ve bencilliği, insanoğlunun evi olan dünyayı kendi eliyle yaşanmaz bir hale

getirmektedir. Akıllara, “Ekonomik kalkınma ile çevre uyumlu bir şekilde sağlanamaz mı?”, “Çevreye zarar vermeden ekonomik kalkınma olanağı yok mu?” soruları gelmektedir. Bu soruları kendine dert edinip, cevap arayan bilim insanları, sürdürülebilir kalkınmanın bir unsuru olarak çevreye duyarlı ekonomik kalkınmanın nasıl sağlanacağı konusunda çözümler üretmeye başlamıştır. Bu çalışmada ekonomik kalkınmayı doğal ve yerel değerlerin korunmasıyla sağlamaya çalışan, gelecek nesillerin düşünüldüğü, çevreci bir ekonomik kalkınmayı hedefleyen, Cittáslow “Yavaş (Sakin) Şehir” hareketinin üyelik kriterleri ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki uyumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda sürdürülebilir kalkınma göstergeleri olarak literatürde önemli bir yeri olan Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri (BM’nin yayınladığı Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies raporu) esas alınmıştır. Ayrıca, Yavaş Şehir üyelik kriterlerinin sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere kabul edilen üç boyutuna ilişkin katkısı açısından da değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle sürdürülebilir kalkınma kavramına değinilmiştir. Daha sonra Yavaş Şehir hareketinin ortaya çıkışı ve birliğe üyelik için gerekli kriterlere yer verilmiştir. Son olarak, sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu ile BM Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri ve Yavaş Şehir üyelik kriterleri karşılaştırılarak bu çalışmanın amacı olan Yavaş Şehir hareketinin sürdürülebilir kalkınma anlayışıyla uyumu incelenmiştir.

2. Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışına Genel Bir Bakış

Ekonomik kalkınma, klasik kapitalist modelin belirlediği günümüz modern toplumlarında salt ekonomik amaç doğrultusunda, kişi başına düşen gelirin artırılmasıdır. Klasik kapitalist model, bireylerin satın alma gücünün artırılmasının piyasada ekonomik hareketliliğin artmasını sağlayacağını ve bu sayede gayri safi milli hasıladaki artışın bireylere yansıtacağını öngörmektedir. Diğer bir ifadeyle, bu modelin tanımladığı kalkınma, sınırsız üretim ve sınırsız tüketime dayanmaktadır. Çevre sorunları açısından düşünüldüğünde böylesi bir modelin sürdürülebilirliği ancak sınırsız kaynaklarla mümkün olabilir. Fakat iktisadın en temel tanımında da belirtildiği gibi kaynaklar sınırlıdır ve bu sınırlı kaynak içinde yenilenemeyen kaynaklar aşırı kullanım sonucu giderek azalmaktadır. Ayrıca modelin öngördüğü sınırsız tüketimin bir sonucu olarak oluşan çevresel atıkların verdiği zararlar da oldukça yıkıcıdır. Diğer bir ifadeyle bu sistem, sınırlı kaynakların aşırı kullanımı sonucunda tükenmesi ve aşırı tüketim sonucu ortaya çıkan çevresel atıklar nedeniyle çevresel zararların ortaya çıkması gibi iki etki ortaya çıkarmaktadır (Torunoğlu, 2003). Bugünkü yaşam biçimi ve ekonomik anlayış devam eder ve doğal kaynaklar yok olursa bu durumda gelecekteki yaşam standartlarının kaynakları da yok olacaktır. Doğal kaynakların korunması, insanın yaşamın kaynaklarının korunması yani insan yaşamının korunması demektir. Gelecek kuşakların yaşanabilir bir çevrede yaşaması bu anlayışın bütün toplumlarca kabul edilmesine bağlı olduğu için uzun vadeli bir sürdürülebilir kalkınma kavramının, başta iş çevreleri ve kamu yönetimi olmak üzere, bütün toplum tarafından benimsenmesi gerekmektedir (Kılıç, 2006:84).

Sürdürülebilir kelimesinin kökü Latince “subtenir”, “korumak” ya da “aşağıdan desteklemek” anlamına gelmektedir (Özmehmet, 2008:2-3). Sürdürülebilirlik, “bir

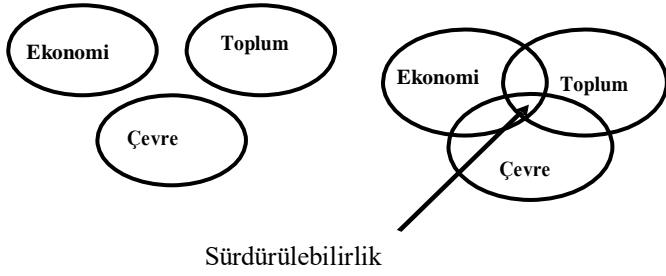
kaynağın, tüketilmemek, bitirilmemek ve sonsuza kadar yok edilmemek üzere işlenme ve/veya kullanılma yöntemi” olarak da ifade edilebilir (Akgül, 2010:143). 1980’lerin sonlarına doğru yaygın kabul görmeye başlayan “sürdürülebilir kalkınma” kavramı ilk kez Brundtland Raporu olarak da bilinen “Ortak Geleceğimiz” (Our Common Future) raporunda gündeme gelmiştir (OECD, 2008:2). 1987’deki Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun (World Commission on Environment and Development) Ortak Geleceğimiz raporundaki tanıma göre sürdürülebilir kalkınma; kendi ihtiyaçlarımızı karşılamak için gelecek nesilleri tehlikeye atmaksızın şu anki ihtiyaçlarımızı karşılayan kalkınmadır (United Nation). Kalkınmanın merkezine insanı yerleştirerek, doğaya ve çevreye saygılı bir ekonomik gelişmeyi ifade eden sürdürülebilir kalkınma geçmişte olanlar ile şimdi yaptıklarımızın birbirine bağlandığı, gelecekteki seçenekleri ve sonuçları etkilediği bir süreçtir (OECD, 2008:4; Yalçın ve Yalçın). Bu bağlamda, bugünün sağlanan yaşam standardı, ekonomik açıdan gelecek kuşakları herhangi bir sıkıntıya sokmamalıdır.

Sürdürülebilir kalkınma; ekonomik, sosyal ve çevresel üç temel unsuru kapsamakta, bir ülkenin ekonomik ve sosyal politikalarının çevresel politika ve stratejileri ile bütünleştirilmesini, ulusal strateji ve hedeflerin oluşturulmasını temel almaktadır (TÜBİTAK, 2003:3-8). Bu ise her insanın ekonomik, sosyal ve kültürel alanda belli bir fedakârlıkta bulunmayı kabul etmesi ile anlamlı hale gelecektir. İnsanoğlu dünya üzerinde canlı yaşamının devam etmesini istiyorsa ekonomik, kültürel ve siyasal yapıyı çevre ile uyumlu hale getirmek zorundadır. Modern insanın davranışı ekonomi merkezliyen sürdürülebilirlik anlayışının önceliği doğadır. Başta iklim değişikliği olmak üzere artan çevre sorunları, çevrenin korunmasını zorunlu hale getirmiştir. Sürdürülebilirlik mevcut üretim sisteminin dönüşümünü de gerekli kılmaktadır. Ekonomik sistemin çevre değerlerini gözetten bir yapıya dönüştürülmesi sağlanamazsa, bir başka deyişle insanlara yeni bir yaşam felsefesi benimsetilmezse, sürdürülebilir kalkınma arayışları sonuçsuz kalacaktır (Kılıç,2006:99-100).

Sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma, turizm, tarım, endüstri, kentleşme/yapılaşma, ekosistem yönetimi, su kaynakları ve kirlilik yönetimi gibi sorunları da ele alan geniş bir kavramdır (Özmehmet, 2008:11). Ayrıca sürdürülebilir kalkınma iklim değişikliği, çocuk bakımı, hükümet politikası, iş ahlâkı, tüketici davranışları gibi birçok unsuru da ihtiva etmektedir. Bu yüzden sürdürülebilir kalkınma son derece kapsamlı ve ölçülmesi oldukça zor bir kavramdır. Ayrıca sürdürülebilir kalkınmanın çok boyutlu bir kavram olmasının yanı sıra dinamik bir yapı içermesi konuyu daha da zorlaştırmaktadır. Bunun nicelik olarak tanımlanması, zaman çizgileri dahil, bir dizi parametrelerle oynanmasını gerektirmektedir. Ekonomik, çevresel ve toplumsal süreçler birbirinden farklı ritimlere sahip olması da sürdürülebilir kalkınmanın ölçülmesini zorlaştırmaktadır (OECD,2008:4).

Şekil 1’de sürdürülebilir kalkınma kavramı şematik olarak özetlenmiştir. Buna göre ekonomi, toplum ve çevrenin oluşturduğu alanların kesiştiği bölge sürdürülebilir kalkınmayı ifade etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma; ekonomi, toplum ve çevrenin aynı noktalarda buluşmasını ifade etmektedir. Başka bir deyişle sadece ekonomik kalkınma ya da sadece toplumsal kalkınma değil; çevrenin ve

toplumsal yapının korunduğu aynı zamanda ekonomik gelişmenin de yaşandığı kalkınmadır.

Sürdürülebilirlik

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Şematik Gösterimi

Kaynak: Öz Mehmet, 2008:4.

Sürdürülebilirlik küresel, bölgesel, ulusal ve yerel olmak üzere olmak üzere dört düzeyde incelenebilir. Küresel sürdürülebilirlik, dünya genelinde doğal kaynakların nasıl kullanılacağı ve paylaşılacağı, ekolojik çevre üzerinde endüstrileşmenin ortaya çıkardığı baskının nasıl ortadan kaldırılacağını; bölgesel sürdürülebilirlik, birden fazla ülkeyi ilgilendiren ancak küresel düzeyde olmayan sorunları; ulusal sürdürülebilirlik, ülkelerin ulusal düzeyde ekolojik çevre, ekonomi, sosyal yapı gibi konularda, sürdürülebilirlik konusunda makro düzeyde planlama yapma ve eylem planı geliştirme olanaklarını; yerel sürdürülebilirlik kavramı ise, daha üstteki üç düzeyde alınan kararların doğrudan hayata geçirildiği düzeyi ifade etmektedir (Akgül, 2010:145-147). Bu bağlamda yerel sürdürülebilir kalkınma, yöresel aktör ve dinamiklerin işbirliğiyle sağlanacak güçlü bir uzlaşıyla oluşturulmuş ortak bir amaç, ortak sorumluluklar ile karşılıklı çıkarların dengelendiği, karşılıklı güvene dayalı çok paydaşlı bir ortaklık temelinde; yerel toplulukların fizikî, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak gelişiminin sağlanmasıdır (Yalçın ve Yalçın).

Yerel değerleri önemseyen bir anlayışı savunduğunu iddia eden Cittáslow "Yavaş Şehir" hareketinin temel ilkelerinin - yerel kalkınmayı sağlamada Şekil 1'de gösterildiği gibi- ekonomi, toplum ve çevreyi bir araya getirecek özellikte olup olmadığı, Yavaş Şehir hareketinin ortaya çıkışı, temel amacı ve üyelik kriterlerinin incelenmesi neticesinde anlaşılacağı için bu çalışmanın sonraki bölümünde bu hususlara değinilecektir.

3. Cittáslow "Yavaş Şehir" Hareketinin Kavramsal Çerçevesi

Bu bölümde öncelikle Cittáslow "Yavaş Şehir" hareketinin oluşumunda çok önemli payı olan "Slow Food" akımı incelemek, daha sonra Cittáslow'un doğuşu ve üyelik kriterlerinin genel bir değerlendirmesi yapılacaktır.

3.1. Cittáslow "Yavaş Şehir" Hareketinin Temeli: "Slow Food" Akımı

Slow Food hareketi İtalyan şehri Roma'nın simgesel meydanlarından biri olan İspanyol Merdivenlerinde 1986 yılında uluslararası bir fastfood zinciri şubesinin açılmasına karşı bir tepki olarak ortaya çıkan; yerel kültüre ait yemeklerin uluslararası fastfood zincirleri ve çok uluslu tarım şirketleri tarafından oluşturulan hızlı yaşam kültürü nedeniyle yok olmasına karşı oluşturulan bir harekettir (Özhancı ve ark., 2012:163-164.). Fastfood kültürüne, yerel gıda geleneklerinin ortadan kalkmasına ve insanların gittikçe ne yedikleri, yediklerinin nereden geldiği, tadının nasıl olduğu ve yemek seçimlerimizin dünyayı nasıl etkilediği

konusundaki tepkisizliklerine karşı kurulmuş, kâr amacı gütmeyen eko-gastronomi organizasyonudur (Sırım, 2012:121). Slow Food yaklaşımı iyi, temiz ve adil olmak üzere birbirine bağlı üç prensip tarafından tanımlanan bir gıda kavramına dayanmaktadır. İyiden kaliteli, taze ve sağlıklı gıda; temizden çevreye zarar vermeden üretim; adaletten ise adil koşullarda tüketiciler için erişilebilir bir fiyat ve üreticiler için karşılığı alınan fiyat kastedilir. Yerel lezzetlere sahip çıkmayı, doğaya saygı göstermeyi, rahat ve sağlıklı beslenmeyi, ne yediğini bilmeyi, hatta kendi yiyeceğini yetiştirebilmeyi, yemekten tat almayı, yemekle sosyalleşmeyi amaç edinmiş bir harekettir. "İyi, temiz ve adil gıda" felsefesini formüleştiren Slow Food hareketi "Sürdürülebilir Kaliteli Gıda" kavramına ulaşmayı hedeflemektedir (Sırım, 2012:122). Bu bağlamda Slow Food hareketi Yavaş Şehir Hareketinin temelini oluşturmaktadır.

3.2. Cittáslow "Yavaş Şehir" Hareketinin Doğuşu

Tüketim odaklı yaşam tarzıyla birlikte insanları doğadan ve birbirlerinden kopartan modern kent yaşamı insanlara mutluluk getirmemiş, insanlar farklı bir yaşam biçimi arama yoluna gitmiştir. İnsanların bu arayışı kentsel boyutta "yaşamın, yaşamaktan zevk alınacak bir hızda yaşanmasını" savunan Yavaş Şehir hareketini ortaya çıkarmıştır. Yavaş Şehir hareketi, insanların iletişim kurabilecekleri, sosyalleşebilecekleri, kendi kendine yeten, sürdürülebilir, el sanatlarına, doğaya, gelenek ve göreneklere sahip çıkan; bunun yanında sorunsuz alt yapıya sahip, enerjide yenilenebilir kaynakları kullanan, teknolojinin nimetlerinden yararlanma amacına yönelik ortaya çıkmış bir harekettir (cittaslowturkiye.org). Cittáslow, Slow Food logosuna benzer şekilde "yavaşlığı ve kabuğu" sayesinde korumacılığı sembolize eden "Salyangoz" logosunu (bkz. Şekil 2) kullanmaktadır. İtalyanca "Cittá" (şehir) ve İngilizce "slow" (sakin/yavaş) kelimelerinden oluşan Cittáslow, "Yavaş (Sakin) Şehir" anlamına gelen Cittáslow hareketi Slow Food hareketinin bir devamı olarak ortaya çıkmıştır (Özhancı ve ark., 2012:163-164). "Yavaş" (sakin) yaşamın anlamı, kökleri eski Roma'ya kadar dayanan Latince bir deyim olan "festina lente" yani "yavaşça acele etmek" şeklindeki ifadeden gelmektedir. Bu ifade bugünün ve geleceğin sağladığı olanaklar sayesinde geçmişin mirasından ve bilgi birikiminden yararlanmak, daha insani, daha çevreci, geçmiş ve gelecek nesillere daha fazla saygılı olmak anlamına gelmektedir (Hekimci, 2010:37).

Şekil 2. Cittáslow "Yavaş Şehir" ve Slow Food Logoları

Kaynak: <http://www.cittaslow.org/>; <http://www.slowfood.com>.

İtalya'da yer alan Greve in Chianti'de küçük bir kasaba olan Toskana'nın eski Belediye Başkanı Paolo Saturnini'nin çağrısıyla 1999 yılında 30 kent bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri "Küreselleşmenin insanlar arasındaki iletişimi, kaynaşmayı ve değişimi kolaylaştırmasına karşılık farklılıkların törpülenerek, tek bir model insan oluşturmaya doğru gittiği ve sonunda sıradanlığın hâkim olacağı bir düzenin ortaya çıkacağı konusunda endişeler bulunduğu" ifade edilmiştir. Bu kapsamda muhtemel olumsuz sonuçların

engellenmesi için “yavaş/sakin şehirler” ağı oluşturulmuştur (cittaslow.org; Hekimci, 2014:44). Yaşam kalitesini geliştirme temeli üzerinde farklı bir kalkınma düşünce yöntemi olan bu hareketin idealleri kısa zamanda İtalyan şehirleri olan Bra (F. Guida), Orvieto (S. Cimicchi) ve Positano'nun (D. Marrone) belediye başkanları ve Slow Food başkanı (C. Petrini) tarafından benimsenmiştir. Günümüzde 30 ülke¹ ve 252 üyeye yayılan Yavaş Şehir hareketinin amacı Slow Food felsefesini kentsel boyuta taşımaktır (cittaslowturkiye.org; cittaslow.org). Yavaş Şehir hareketi, yavaş yemek hareketinin “eko-gastronomik” ve çevreci manifestosunda belirtilen yerel üretim ve yemek kalitesine verilen önemin yanı sıra yerel yaşam kalitesinin artırılması, yerel benzersizliğin sürdürülmesi ve sürdürülebilir kent ekonomilerinin desteklenmesi gibi yerel yönetim hedeflerini de içermektedir (Baldemir ve ark., 2013:31). Temel yaşam kalitesinin artırılması felsefesine dayanan yavaş şehir hareketi günümüz hızlı modernleşmesine ve insanların tek tipleştirilmesinin bir yansıması olarak insanların tek bir tüketim kalıbına konulmasına tepki olarak ortaya çıkmış kültürel nitelikli toplumsal bir ağıdır. Yavaş Şehir hareketi, yaşamın her alanında bir zaman kısıtlaması olmaksızın yapılan faaliyetlerin keyfini çıkarmak; yolda, işte, okulda, yemekte kısaca her alanda karşımıza çıkan küreselleşme ve kapitalizmin dayattığı “hız” konusunda insanlar üzerinde farkındalık oluşturarak insanların her şeye gerektiği kadar vakit ayırabilmelerini hedeflemektedir (Şahin ve Kutlu, 2014:56-57). Bu amaçlarla birliğe üyelik için “Yavaş Şehir” Üyelik Kriterleri adı altında birtakım şartları yerine getirmesi gerekmekte olup, çalışmanın bundan sonraki bölümünde bu kriterler üzerinde durulacaktır.

3.3. Cittaslow “Yavaş Şehir” Üyelik Kriterleri

Nüfusu 50.000'nin altındaki kentlerin üye olabileceği Cittaslow, kentlerin kendi gelenek, göreneklerini, yemeklerini, tarihsel kimliklerini korumalarına önem veren şehirler ağıdır. Üye şehirler yerel kimliklerini, geleneklerini ve kültürlerini koruyacak, yaşam hızını rahatlatmaya katkıda bulunacak, şenlik ve misafirperverliği oluşturacak ve yerelin ve yerel farklılıkların benzersizlik algısını artıracak projeler yürütmek zorundadırlar. Cittaslow felsefesi sahip oldukları şartlar çerçevesinde kentlerin hangi alanlarda güçlü ve zayıf olduklarını analiz ederek bir strateji geliştirmelerini teşvik etmektedir (Özhancı ve ark. 2012:164). Cittaslow “Yavaş (Sakin) Şehir” Hareketi “Bugünün ve geleceğin sağladığı olanaklar sayesinde geçmişin mirası ile bilgi birikiminden ve çevre dostu son teknolojilerden yararlanarak, yaşam kalitesini ve performansı artırıcı kentsel ortamlar” meydana getirmeyi amaçlamaktadır (Hekimci, 2013:34).

Birliğe üyelik olabilmek için belirlenen kriterler yerine getirilmeli, bu amaçla projeler geliştirmeli ve bu projeler uygulanmalıdır. Bu kapsamda belirlenen kriterler doğrultusunda kentlerin yaptığı çalışmalar puanlanmakta,

başvuru yapan şehir 50 ve üzerinde puan alması halinde birliğe kabul edilmektedir².

Yavaş Şehir Üyelik Kriterleri 71 kriterden oluşmaktadır. Bu kriterler yedi ana grupta yer almakta olup kısaca şu şekilde özetlenebilir (Hekimci, 2010:38-39; Soyer):

- Hava, su ve toprak temizliğinin yasal limitler içinde olduğunun belgelenmesi,
- Şehrin ve çevresinin ayrıcalıklı özelliklerini ortaya çıkartacak, geri dönüşümü ve yeniden kullanımı teşvik edecek çevresel politikalar uygulanması,
- Toprağın çevre dostu kullanımını destekleyecek alt yapı oluşturulması,
- Kent içinde ve dışında şehir yaşamının ve havanın kalitesini yükseltmek için çevre dostu teknolojilerin desteklenmesi,
- Çevrenin tarihini, kültürünü önemli yapılarını ve ören yerlerini korumak, yeni yerleri bulmak, tarihini ortaya çıkartmak ve koruma altına almak.
- Organik tarımın desteklenmesi ve kentteki restoranlarda, kafelerde, okul kantinlerinde bölgede yetişmiş organik ürünlerin kullanılmasının sağlanması.
- Enerji tasarrufu için planlar hazırlanması ve yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanılması,
- Yerel üretimin desteklenmesi, yerel üreticiler ile tüketiciler arasında ilişkiler kurulması ve bunun için ortamlar ve mekânlar oluşturulması,
- Peyzaj düzenlemelerinde yerel bitkilerin kullanılmasına dikkat edilmesi ve okullarda sebze bahçeleri oluşturulması,
- Kökleri eskilere dayanan yöresel ürünlerin korunması ve desteklenmesi,
- Yöresel gıdaların tanıtımının yapılması ve bu gıdaların tarihinin araştırılması,
- Ziyaretçileri tatmin edecek konukseverliğin gösterilmesi,
- Yavaş Şehir içinde yaşayan insanlar arasında Yavaş Şehir bilincinin artırılması ve yerel yönetim faaliyetlerine katılımlarının sağlanması,
- Belediye hizmetlerinin internet üzerinden sunulması.

4. Cittaslow “Yavaş Şehir” Hareketi ve Sürdürülebilir Kalkınma

Yavaş şehir kriterleri arasında ana hatlarıyla; “organik gıdaların üretimini ve tüketilmesini desteklemek”, “yerel üretimi desteklemek ve bunların kullanımını teşvik etmek”, “yerel üreticiler ile tüketiciler arasında ilişkiler kurmak ve bunun için ortamlar ve mekânlar yaratmak” yer almaktadır. Bu doğrultuda Yavaş Şehir hareketinin en önemli amacı çevreyi koruyan, ekolojik, dönüşebilen ve yeniden kazandırılabilen bir üretimi öngören ve bu yönde bir kent yönetimini talep eden “halk-tüketici” ortaya çıkarmaktır. Bunun yanında yerel ürünlerin tercih edilmesiyle birlikte yerel üreticiler harekete geçmekte, organik üretimle bu ürünlerin değer kazanması sağlanarak yerel ekonomide bir canlanma, istihdam ve refah artışı ortaya çıkması beklenmektedir (Hekimci,2014:45-49).

Bu bölümde yer alan ilk alt başlıkta sürdürülebilir kalkınma kavramının üç boyutu (ekonomik, sosyal ve çevre) bakımından Yavaş Şehir konsepti değerlendirilecektir. Daha sonra ise Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies

¹Ülkeler harf sırasına göre; Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Çin, Kolombiya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İngiltere, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Japonya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Güney Afrika, Güney Kore, İspanya, İsveç, İsviçre, Tayvan, Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve ABD.

²Kriterleri daha ayrıntılı incelemek için bkz. <http://cittaslowturkiye.org/uyelik-sureci-ve-kriterler>.

raporunda yer alan Sürdürülebilir Kalkınma Göstergelerinin Yavaş Şehir Üyelik Kriterleri ile uyumu incelenecektir.

4.1. Cittáslow “Yavaş Şehir” Üyelik Kriterlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının “Ekonomik, Sosyal ve Çevresel” Boyutlarıyla İlişkisi

Sürdürülebilirlik kavramı ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere kabul edilen üç boyutlu bir kavramdır. “Çevresel boyut” doğa ve doğal kaynakların korunarak kullanılmasını; “sosyal boyut” adaleti ve toplumun bütün kesimlerinin karar verme sürecine katılımını; “ekonomik boyut” ise ekonomik faaliyetlerin çevre ve sosyal öğeleri gözetenek uzun vadeli yapılmasını hedeflemektedir. Sürdürülebilirliğin bu üç boyutu zaman zaman çatışabilmektedir. Örneğin istihdam sağlama (ekonomik) hedefi doğrultusunda yapılacak bir endüstri projesi çevreyi kirletebileceğinden, sürdürülebilirliğin ekonomi ve çevre boyutları birbiriyle çatışabilir. Diğer taraftan çevreyi korumak isterken bazen ekonomik gelişmeden feragat etmek gerekebilir. Bu çatışmalar sosyal hedeflerin gerçekleştirilmesini de zorlaştırmaktadır.

Sürdürülebilirliğin bu üç boyutu Yavaş Şehir konseptine uyarlandığında, Yavaş Şehir hareketi sürdürülebilir bir şehircilik, sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınma anlamına gelen, ekonomik kaynaklarını koruyan, sosyal yönü güçlü ve çevreye duyarlı bir şehircilik ve turizm anlayışıdır. Yeni bir bilinç ve değer kavramının şekillendirilmesini hedefleyen bir sakin şehir, temelde yerel kültür ve kimliğin korunduğu ve güçlendirilip canlandırıldığı bir ortam hazırlamaktadır (Karadeniz, 2014:84-85).

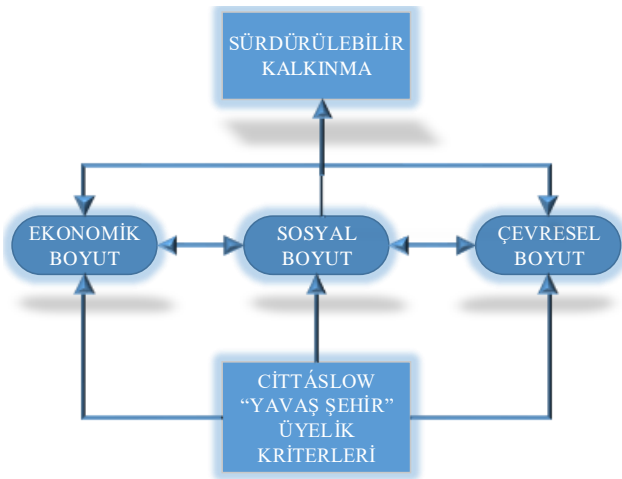
Sürdürülebilir kalkınma kavramının birinci boyutu olan çevresel boyutta doğanın korunması, doğal kaynakların ve özellikle de yenilenemeyen kaynakların kullanımının azaltılması önemli bir yer tutmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı gelecek kuşakların ihtiyaçları da dikkate alınarak, yenilemeyen kaynakların ve eko-sistem çeşitliliğinin korunmasını ifade ettiği düşünüldüğünde, çevre unsurunun sürdürülebilirlik kavramının temel unsuru olduğu söylenebilir. Yavaş Şehir üyelik kriterleri incelendiğinde de çevreye yönelik politikaların tüzüğün ilk maddelerini oluşturduğu ve diğer başlıklarda da yine çevre konusuna yer verildiği görülmektedir. Bu maddelerden bazıları şunlardır: “Hava temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi”, “su temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi”, “halkın içme suyu tüketiminin ulusal ortalamayla karşılaştırılması”, “kentsel katı atıkların ayrıştırılarak toplanması”, “endüstriyel ve evsel kompostlamanın desteklenmesi”, “kentsel ya da toplu kanalizasyon için atık su arıtma tesisinin bulunması”, “binalarda ve kamu kullanım alanlarında enerji tasarrufu, kamunun yenilebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi”, “görsel kirliliğin ve trafik gürültüsünün azaltılması”, “kamusal ışık kirliliğinin azaltılması”, “hane başına düşen elektrik enerjisi tüketimi”, “biyoçeşitliliğin korunması”. Bu maddeler Yavaş Şehir üyelik kriterlerinin Çevre Politikaları alt başlığında yer alan kriterlerdir. Bu alt başlığın dışında diğer alt başlıklar altında da çevresel boyutu kapsayacak başka düzenlemelerde mevcuttur (bknz. <http://cittaslowturkiye.org/uyelik-sureci-ve-kriterler>). Yavaş Şehir ilkelerini göz önüne aldığımızda bu ilkeler arasında yer alan “hava, su ve toprak kalitesine önem verilmesi”, “alternatif enerji kaynaklarının kullanımının desteklenmesi”, “çevrenin yeşillendirilmesi” gibi maddeler Cittáslow’un

çevrenin korunması konusunda oldukça faydalı olacağını göstermektedir. Ayrıca “yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygın bir kullanım alanı bulması için teşvik edilmesi”, “kente ait evsel veya endüstriyel atıkların geri dönüşümünün sağlanması” ve “çevre yönetim sistemlerine uyum” gibi maddeler çevre unsurunda bu iki anlayışın ortak bir görüşe sahip olduğunu göstermektedir.

İkinci boyut olan sosyal boyut ile Yavaş Şehir üyelik kriterleri arasında yer alan “sosyal adaletin sağlanması”, “toplumun geniş kesiminin karar verme süreçlerine katılımının sağlanması”, “yerel bazda ekonomik bir gelişim sağlayarak gelirin adaletli dağılımını sağlamak” ilkeleri arasında sıkı bir bağ olduğu görülmektedir. Ayrıca “Cittáslow kentler birliğine katılım öncesi veya katılım sonrasında yöre halkının konu ile ilgili bilgilendirilmesi”, “geniş kapsamlı toplantılar düzenlenmesi, projeler oluşturulması” ve “Yavaş Şehir temelli faaliyetlerin yöre insanının katılımıyla teşviki” gibi maddeler sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu ile Yavaş Şehir Kentler Birliğinin uyumlu olduğunu göstermektedir. Bunun yanında “Engellilere Yönelik Mimari Engellerin Kaldırılması” (madde 2.5), “Aile Hayatı ve Hamile Kadınlar İçin Girişimler” (madde 2.6), “Sosyal Altyapıyı Desteklemek” (madde 3.12), temiz hava, temiz su gibi çevreci kriterler ile halk sağlığına yönelik diğer kriterlerde sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutuna doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlayabilir. Ayrıca 6. maddede yer alan “Sosyal Uyum” başlığı altındaki “Azınlıklara Yönelik Ayrımcılığa Karşı Çalışmalar”, “Farklı Etnik Kökene Sahip İnsanların Aynı Mahallede Yaşamaları”, “Engelli Kişilerin Entegrasyonu, Çocuk Bakımının Desteklenmesi”, “Genç Neslin İstihdam Durumu”, “Yoksulluk, Toplumsal Ortaklıklar/Sivil Toplum Kuruluşların Mevcudiyeti”, “Farklı Kültürlerin Entegrasyonu, Politikaya Katılım”, “Belediyenin Kamu Konut Yatırımı” (sırasıyla madde no: 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6, 6.7, 6.8, 6.9, 6.10) maddeleri sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın sosyal boyutuna ilişkin kriterlerdir.

Sürdürülebilir kalkınmanın üçüncü boyutu olan ekonomik boyut kısaca ekonomik kalkınmanın çevre ve sosyal boyutu da içeren bir yapıda gerçekleştirilmesini, kısa değil uzun vadeli bir gelecek projesi üretilmesini ifade etmektedir. Üyelik kriterleri arasında yer alan o “yöreye ait değerler çerçevesinde “yerel ürün ve üreticilerin desteklenmesi”, “geleneksel meslek, ürün ve yemek gibi değerlerin tanıtımı ve pazarlanması” yerel ekonomiye pozitif etki yapacaktır. Ayrıca doğal ürün elde etmek amacıyla “yenilenebilir kaynak kullanarak ve geleneksel üretim yöntemlerine bağlı kalarak” üretim yapılması sürdürülebilir kalkınmanın üçüncü boyutu olan ekonomik boyut açısından olumlu bir gelişmedir. Organik tarımı teşvik edici kriterlerin yanı sıra tarımsal alanların korunmasına yönelik çevresel politikalara yönelik kriterleri barındırması açısından Yavaş Şehir, bölgenin tarım ekonomisine pozitif etkiler meydana getirecektir. Örneğin “Verimli Bitkiler ve Meyve Ağaçları Kullanılarak Sosyal Yeşil Alanların İyileştirilmesi ve/veya Oluşturulması” (madde 3.3), “Agroekolojinin Geliştirilmesi” (madde 4.1), “Kamuya Ait Restoranlarda (Okul Kantinleri, Aş Evleri vb.) Yerel, Mümkünse Organik Ürünlerin Kullanılması” (madde 4.5), “Kişisel Kullanımda ve Yemek Sektöründe Tat Eğitimlerinin Verilmesi ve Mümkünse Organik Yerel Ürünlerin Kullanılmasının Teşvik Edilmesi” (madde 4.6), “Tarımda GDO Kullanımının Yasaklanması”

(madde 4.9) bu kapsamda ilk göze çarpan kriterlerdir. Bunun yanında Slow Food ortaklığı bölgenin tarım politikalarına olumlu etkiler oluşturacaktır. Turizm potansiyeline sahip ve potansiyeli sayesinde kalkınmanın sağlanabileceği bir kent için, o kente ait değerlerin, tarihi ve geleneksel özelliklerin tanıtımı, -Yavaş Şehir'in "Misafirperverlik" ile ilgili kriterleri ile eko-turizme katkı sağlayacak çevre politikaları düşünüldüğünde- bölgenin turizm potansiyeline katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda hazırlanan "broşürler ve tarihi alanlarda uluslararası nitelikteki yönlendirici işaret ve tabelaların kullanılması", "saydam fiyat uygulaması" da turistler ve yerel esnaf arasındaki güven duygusunu olumlu etkileyecek, sayılan bu olumlu faktörler turizmin bölge ekonomisine katkısını artıracaktır. Ayrıca birliğe üye olmak kentin bilinirliği konusunda önemli katkı sağlayacağından turizm açısından pozitif sonuçlar doğuracaktır. Kısaca kalkınmanın ekonomik boyutunun yanı sıra çevrenin ve insanın göz ardı edilmediği Cittaslow Kentler Birliği kriterleri doğrultusunda yapılacak kalkınma anlayışı, gelecek nesilleri ve çevreyi dikkate alarak geleceğe dair projeler sunmak iddiasındadır (Üyelik Süreci ve Kriterleri, <http://cittaslowturkiye.org/uyelik-sureci-ve-kriterler>; Şahin ve Kutlu, 2014:60-61).

Şekil 3. Cittaslow "Yavaş Şehir" Üyelik Kriterleri ve Sürdürülebilir Kalkınmanın "Ekonomik, Sosyal ve Çevresel" Boyutlarıyla İlişkisi

Sürdürülebilir kalkınma için iki temel anlayışın benimsenmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi, dünyanın karşı karşıya kaldığı sorunların çözümü için ekonomik büyümenin tek başına yeterli olmadığını, yani atılan her

adımın ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutlarının birbiriyle yakından ilişkili olduğunun kavranması. Örneğin, sadece kâr marjlarına odaklanılmasının tarihsel olarak toplum ve çevre açısından yol açtığı zararlar uzun vadede toplum için pahalıya mal olmaktadır. İkincisi, sürdürülebilir kalkınmanın boyutlarının birbirine bağlı olma özelliği ister coğrafi ister kurumsal olsun, stratejilerin eşgüdümlü şekilde oluşturulmasını ve iyi kararlar alınması için sınırların aşılmasını gerektirmektedir (OECD, 2008:2). Bu kapsamda sınırları aşan bir hareket olan Yavaş Şehir hareketi ile sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu arasında yapılan karşılaştırma sonucunda, Yavaş Şehir kriterlerinin sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu (ekonomik, sosyal ve çevre boyutları) üzerinde olumlu etki ortaya çıkararak sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayacağını sonucuna varılmıştır.

4.2. Cittaslow "Yavaş Şehir" Üyelik Kriterleri ve BM Sürdürülebilir Kalkınma Göstergelerinin Uyumu

BM tarafından yayınlanan "Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri" sürdürülebilirlik konusunda yapılan uzun çalışmalar sonucunda, her bir madde sürdürülebilir kalkınmanın tüm özelliklerini kapsayacak şekilde hazırlanmış, sürdürülebilir kalkınma açısından referans olarak alınabilecek çok önemli bir çalışmadır. Ayrıca bu kriterler, sürdürülebilir kalkınma açısından çok önemli uygulama önerileri sunmaktadır (bkz. United Nations, 2007). Bu kapsamda bu göstergelerin yerine getirilmesi sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması açısından çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda Cittaslow Üyelik Kriterleri ile Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri uyumu çok önemlidir.

Cittaslow Üyelik Kriterleri ile Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri ile ilişkisi Tablo 1'de verilmiştir. Alt Tema ile Cittaslow Üyelik Kriterlerinin Uyumlu Olduğu Maddeler sütununda da belirtildiği gibi Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri ile Cittaslow Üyelik Kriterleri arasında bir uyum olduğu görülmektedir. Sonuç olarak Cittaslow Üyelik Kriterlerini gerçekleştiren bir kentin dolaylı olarak Sürdürülebilir Kalkınma Göstergelerinde belirtilen birçok maddeyi gerçekleştirdiği veya gerçekleştirilmesine katkı sağladığı, dolayısıyla yavaş şehir unvanı almanın sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında bir araç olabileceği sonucuna varılabilir.

Tablo 1. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri ve Cittaslow Üyelik Kriterleri ile Uyumu

Tema	Alt tema	Alt Tema ile Cittaslow Üyelik Kriterlerinin Uyumlu Olduğu Maddeler
Yoksulluk	Gelir yoksulluğu	6.6. Yoksulluk
	Gelir eşitsizliği	
	Sağlık Önlemleri	2.7. Sağlık hizmetlerine onaylanmış ulaşılabilirlik 5.6. Sağlık eğitimleri
	İçme suyu	1.2. Su temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi 1.3. Halkın içme suyu tüketiminin ulusal ortalamayla karşılaştırılması 1.6. Kentsel ya da toplu kanalizasyon için atık su arıtma tesisinin bulunması
	Enerji erişim	1.7. Binalarda ve kamu kullanım alanlarında enerji tasarrufu 1.8. Kamunun yenilebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi
	Yaşam koşulları	Yavaş Şehirin temel felsefesi insanın yaşam koşullarını iyileştirmektir.
Yönetime	Yolsuzluk	

Tema	Alt tema	Alt Tema ile Cittaslow Üyelik Kriterlerinin Uyumlu Olduğu Maddeler
	Suç	
Sağlık	Ölüm oranı	Yavaş Şehir felsefesi insan yaşamını dolayısıyla sağlığının korunmasına dönüktür. Yaşanabilir bir çevrenin tesisi Yavaş Şehir'in temel felsefesi olup bu doğrultuda yaşanılabilir bir çevre oluşturan her madde yaşam kalitesini ve yaşam süresini artıracaktır. Ayrıca Slow Food felsefesinin benimsenmesi olumlu etkiler yapacaktır.
	Sağlık hizmeti	2.4. Özel taşıt kullanımına alternatif olarak eko ulaşım planlanması 2.5. Engellilere yönelik mimari engellerin kaldırılması 2.6. Aile hayatı ve hamile kadınlar için girişimler 2.7. Sağlık hizmetlerine onaylanmış ulaşılabilirlik 3.9. Kirleticilerin izlenmesi ve azaltılması 4.5. Kamuya ait restoranlarda (okul kantinleri, aş evleri vb) yerel, mümkünse organik ürünlerin kullanılması
	Beslenme durumu	4.6. Kişisel kullanımda ve yemek sektöründe tat eğitimlerinin verilmesi ve mümkünse organik yerel ürünlerin kullanılmasının teşvik edilmesi 4.9. Tarımda GDO kullanımının yasaklanması 5.6. Sağlık eğitimleri 6.3. Engelli kişilerin entegrasyonu
	Sağlık durumu ve riskler	7.1. Slow Food aktiviteleri ve kampanyaları için destek 7.2. Doğal ve geleneksel yiyecekleri Slow Food veya diğer kurumlar ile desteklemek.
Eğitim	Eğitim Seviyesi	
	Okuryazarlık	
Demografik özellikler	Nüfus	2.9. Şehir dışında çalışan şehir sakinlerinin oranı 3.12. Sosyal altyapıyı desteklemek
	Turizm	3.6. Vatandaşlara ve turistlere yönelik interaktif hizmetlerin geliştirilmesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılması 3.16. Atölyelerin korunması ve değerlerinin artırılması – doğal/yerel alışveriş merkezlerinin yaratılması 4.2. El yapımı ve etiketli veya markalı esnaf/sanatkâr ürünlerinin korunması 4.7. Yerel ve geleneksel kültürel etkinliklerin korunması ve değerlerinin artırılması 4.8. Otel kapasitelerin artırılması 5.1. İyi karşılama 5.2. Esnafın ve operatörlerin farkındalıklarını arttırmak 5.3. Yavaş güzergâhların mevcut olması
Doğal Tehlikeler	Doğal afetlere karşı güvenlik açığı	Yavaş Şehir kriterlerinde yer alan çevrenin korunmasıyla ilgili kriterler insanın doğayı tahribi sonucunda oluşan doğal afetleri engelleyecektir.
	Afet hazırlık ve müdahale	
Atmosfer	İklim değişikliği	1.1. Hava temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi 1.2. Su temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi 1.4. Kentsel katı atıkların ayrıştırılarak toplanması 1.5. Endüstriyel ve evsel kompostlamanın desteklenmesi 1.6. Kentsel ya da toplu kanalizasyon için atık su arıtma tesisinin bulunması 1.7. Binalarda ve kamu kullanım alanlarında enerji tasarrufu 1.8. Kamunun yenilebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi 1.9. Görsel kirliliğin ve trafik gürültüsünün azaltılması 1.10. Kamusal ışık kirliliğinin azaltılması 1.11. Hane başına düşen elektrik enerjisi tüketimi 1.12. Biyoçeşitliliğin korunması
	Ozon tabakasının incelmesi	2.1. Kamu binalarına bağlı verimli bisiklet yolları 2.2. Mevcut bisiklet yollarının araç yollarıyla kilometre üzerinden karşılaştırılması 2.4. Özel taşıt kullanımına alternatif olarak eko ulaşım planlanması 3.3. Verimli bitkiler ve meyve ağaçları kullanılarak sosyal yeşil alanların iyileştirilmesi ve/veya oluşturulması 3.9. Kirleticilerin izlenmesi ve azaltılması
	Hava kalitesi	3.13. Kamusal sürdürülebilir kentsel planlamanın teşviki 3.14. Kent içindeki kullanışlı yeşil alanların verimli bitkiler ile değerlendirilmesi 3.17. Yeşil alanlarda kullanılan beton miktarı
	Arazi kullanımı ve durumu	1.2. Su temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi 1.4. Kentsel katı atıkların ayrıştırılarak toplanması 1.6. Kentsel ya da toplu kanalizasyon için atık su arıtma tesisinin bulunması 1.12. Biyoçeşitliliğin korunması
Kara	Çölleşme	2.1. Kamu binalarına bağlı verimli bisiklet yolları 3.3. Verimli bitkiler ve meyve ağaçları kullanılarak sosyal yeşil alanların iyileştirilmesi ve/veya oluşturulması 3.9. Kirleticilerin izlenmesi ve azaltılması 3.13. Kamusal sürdürülebilir kentsel planlamanın teşviki 3.14. Kent içindeki kullanışlı yeşil alanların verimli bitkiler ile değerlendirilmesi 3.17. Yeşil alanlarda kullanılan beton miktarı
	Tarım	4.5. Kamuya ait restoranlarda (okul kantinleri, aş evleri vb.) yerel, mümkünse organik ürünlerin kullanılması 4.6. Kişisel kullanımda ve yemek sektöründe tat eğitimlerinin verilmesi ve mümkünse organik yerel ürünlerin kullanılmasının teşvik edilmesi
	Ormanlar	4.9. Tarımda GDO kullanımının yasaklanması 4.10. Önceden tarım için kullanılmış alanların kullanımı hakkındaki imar planları için yeni fikirlerin varlığı
	Okyanuslar, Denizler ve Kıyılar	
	Kıyı bölgesi	
	Balıkçılık	1.12. Biyoçeşitliliğin korunması
	Deniz çevresi	

Tema	Alt tema	Alt Tema ile Cittaslow Üyelik Kriterlerinin Uyumlu Olduğu Maddeler
Tatlısu	Su miktarı	1.2. Su temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi
	Su kalitesi	1.3. Halkın içme suyu tüketiminin ulusal ortalamayla karşılaştırılması 1.6. Kentsel ya da toplu kanalizasyon için atık su arıtma tesisinin bulunması
Biyçeşitlilik	Ekosistem	1.12. Biyoçeşitliliğin korunması
	Türler	
Ekonomik Kalkınma	Makroekonomik performans	1.7. Binalarda ve kamu kullanım alanlarında enerji tasarrufu 1.8. Kamunun yenilebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi 3.12. Sosyal altyapıyı desteklemek 3.13. Kamusal sürdürülebilir kentsel planlamanın teşviki 3.16. Atölyelerin korunması ve değerlerinin artırılması – doğal/yerel alışveriş merkezlerinin yaratılması
	Sürdürülebilir maliyesi	3.2.Kente ait değerlerin iyileştirilmesi, kent merkezlerinin ve kamu binalarının değerlerinin artırılması için programlar 3.6. Vatandaşlara ve turistlere yönelik interaktif hizmetlerin geliştirilmesinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılması 3.8. Kentin internet ağına sahip olması
	İstihdam	4.1. Agroekolojinin geliştirilmesi 4.2. El yapımı ve etiketli veya markalı esnaf/sanatkâr ürünlerinin korunması 4.7. Yerel ve geleneksel kültürel etkinliklerin korunması ve değerlerinin artırılması 4.8. Otel kapasitelerin artırılması
	Bilgi ve iletişim teknolojileri	5.1. İyi karşılama 5.2. Esnafın ve operatörlerin farkındalıklarını arttırmak 5.3. Yavaş güzergâhların mevcut olması 5.4. Önemli yönetsel kararlara tabandan tavana katılım sürecini sağlayacak aktif tekniklerin benimsenmesi
	Araştırma ve Geliştirme	5.5. Eğitimciler, yöneticiler ve çalışanların Cittaslow temaları hakkında sürekli eğitim görmesi 5.9. Cittaslow kampanyalarının desteklenmesi 5.10. Cittaslow logosunun internet sayfasında ve antetli kağıt üzerinde kullanımı
	Turizm	6.5. Genç neslin istihdam durumu 6.6. Yoksulluk 6.10. Belediyenin kamu konut yatırımı 7.2.Doğal ve geleneksel yiyecekleri Slow Food veya diğer kurumlar ile desteklemek
Küresel Ekonomik Ortaklık	Ticaret	4.2. El yapımı ve etiketli veya markalı esnaf/sanatkâr ürünlerinin korunması 4.3. Geleneksel iş tekniklerinin ve zanaatların değerinin artırılması 4.7. Yerel ve geleneksel kültürel etkinliklerin korunması ve değerlerinin artırılması 5.9. Cittaslow kampanyalarının desteklenmesi Ayrıca Cittaslow ve Slow Food ortaklıkları bu madde için önem arz etmektedir.
	Dış finansman	
Tüketim ve Üretim Modelleri	Malzeme sarfiyatı	1.1. Hava temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi 1.11. Hane başına düşen elektrik enerjisi tüketimi 1.2. Su temizliğinin yasa tarafından belirtilen parametrelerde olduğunun belgelenmesi 1.4. Kentsel katı atıkların ayrıştırılarak toplanması 1.5. Endüstriyel ve evsel kompostlamanın desteklenmesi
	Enerji kullanımı	1.6. Kentsel ya da toplu kanalizasyon için atık su arıtma tesisinin bulunması 1.7. Binalarda ve kamu kullanım alanlarında enerji tasarrufu 1.8. Kamunun yenilebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi 2.1. Kamu binalarına bağlı verimli bisiklet yolları 2.4. Özel taşıt kullanımına alternatif olarak eko ulaşım planlanması 3.1. Kentin direnci için planlama - Yerel yenilenebilir enerji kaynaklarına ulaşılabilirliği çoğaltıp, içilebilir suyun gereksiz kullanımını azaltmak. - Petrol bazlı ürünlerin kullanımını azaltmak. - Yerel kompostlamayı teşvik etmek - Verimli bitkiler dikmek (ceviz, elma, fındık, akça ağacı – karbon emisyonu emen yerel bitkiler) - Yerel yiyecek üretimini teşvik etmek.
	Atık üretimi ve yönetimi	- Üretim/dağıtım zincirini kısaltabilmek için her ekonomik sektörde yerel üretimi teşvik etmek. - Permakültür ilkelerini benimsemek. - Kentin kendine yeterliliğini göz önüne almak (Örneğin kentin bağımlı olduğu sistemlerden birinin durması sonucu alternatifte sahip olmaması. Ulaşım sisteminin bir arıza sonucu birkaç gün durmasının kentin geneline olan etkisinin azaltılmasına yönelik çalışmalar gibi.) - Mevcut kriz temalarında, çözümlerinin tartışılmasını teşvik etmek ve sonuçları plan haline getirmeden halka sunarak düşüncelerini değerlendirmek.
	Ulaşım	3.11. Kişisel sürdürülebilir kentsel planlanmanın teşviki- Kamu binalarının enerji tüketimini azaltmak ve özel binaların tüketimlerinin azaltılmasını teşvik etmek.

Kaynak: United Nations, 2007:11-14; Üyelik Süreci ve Kriterleri, <http://cittaslowturkiye.org/uyelik-sureci-ve-kriterler>, (E.T:11.10.2018).

5.Sonuç ve Öneriler

Kapitalist ekonomik düzenin önceliği ekonomik büyümenin artırılmasıdır. Bu yolda kaynaklar hor kullanılmakta, ekonomik çıktıyı artırmak için var olan bütün

sınırlar zorlanmaktadır. Zenginliğini artırmak için her türlü masrafı göze alan ekonomik aktörler çevre konusunda cimri davranmaktadır. Özellikle sanayi devriminden sonra üretim ve tüketim kalıpları değişmiş, insanoglunun refah seviyesi geçmişe göre çok büyük oranda artmıştır. Sanayileşme ve

küreselleşmenin artması, var olan sosyo-ekonomik yapıyı da değiştirerek, kentleşmeyi de artırmıştır. Günümüz insanının ekonomik refahı artmasına rağmen hayat kalitesinin aynı oranda arttığını söylemek oldukça güçtür. Sanayi devrimiyle beraber gerçekleşen dönüşüm çevre kirliliği, gürültü kirliliği, trafik kirliliği, hava kirliliği, su kirliliği, insanlarda sürekli bir koşuşturmaca, her şeyi kısa sürelerle sıkıştırıp bir yerlere yetiştirme telaşı ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan çağımızın vebası stres gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. İnsanoğlu giriştiği daha fazla üretme ve daha fazla tüketme çabası nedeniyle adeta yaşadığını unuttur hale gelmiş, hayatını dolu dolu yaşamaya vakit ayıramaz hale gelmiştir. Kısaca, daha çok şeye sahip olmak için sınırlı kaynaklar gelecek nesiller düşünülmeden tüketilmiş, buna karşın daha çok şeye sahip olmak insanoğluna mutluluk getirmemiştir. Bu noktada, evrende var olan kaynakların sadece şu an yeryüzünde yaşayan insanlara ait olmadığını savunan, yaşadığımız çevrenin gelecek nesillere bırakılacak bir miras değil emanet olduğunun farkına varan, salt ekonomik büyüme ve kalkınmayı hedefleme düşüncesinin çevreye zarar verdiğini savunan, bunun yanında sadece ekonomik zenginliğin huzur ve mutluluk getirmeyeceğini inan birtakım çevreler tarafından sürdürülebilir kalkınma modelleri ortaya atılmıştır.

Ekonomi, toplum ve çevre kavramları birer daire olarak düşünüldüğünde sürdürülebilir kalkınma bu üç kavramın kesişme noktasını ifade ettiği söylenebilir. Buradan da anlaşılacağı üzere sürdürülebilir kalkınma için sadece ekonomik kalkınma ya da sadece toplumsal kalkınma değil; mümkün olduğunca çevreyle uyumlu bir şekilde ekonomik ve toplumsal kalkınmanın gerçekleştirildiği kalkınmadır. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları olan bir kavramdır.

Bu çalışmada Cittáslow “Yavaş Şehir” hareketinin sürdürülebilir kalkınmaya katkısının incelenmesi amaçlanmıştır. Yavaş Şehir hareketi, dünyaca ünlü İtalyan mutfağının karşısında ünlü fastfood zincirlerinin İtalya’da popüler olmasından rahatsız olan bir grup tarafından yerel değerleri koruma amaçlı bir hareket olan Slow Food akımından ilham alarak, 1999 yılında Paolo Saturnini öncülüğünde bir grup İtalyan şehrinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Daha sonra bu hareket dünyanın başka yerlerindeki şehirler tarafından da benimsenerek, ülkemizin de içinde yer aldığı birçok ülkeye yayılmıştır. Temel felsefesi; gelecek nesilleri dikkate alarak, insanların yaşam kalitesinin artırıldığı, yerel değerleri esas alan, çevreye duyarlı, sürdürülebilir bir kent ekonomisi oluşturmaktır. Cittáslow’un kuruluş amacı yerel değerlerin korunduğu, havası suyu temiz, alternatif enerji kaynakların kullanıldığı, yenilebilir enerji kaynaklarının teşvik edildiği, çevre dostu politikaların izlendiği, insanın tek tipleştirilmediği, biyolojik çeşitliliğin korunduğu, organik gıdaların üretiminin ve tüketiminin desteklediği, geri dönüşüm politikalarının uygulandığı, turizmin geliştirilmesini teşvik edecek uygulamaların yer aldığı, doğanın ve çevrenin korunması sonucu eko turizmin gelişmesinin sağlandığı, halkın yapılan faaliyetlerde doğrudan söz sahibi olduğu kentler inşa etmektir. Bu amaçları sağlamak için aday kentlerin sağlaması gereken Cittáslow Üyelik Kriterleri adı altında çeşitli kriterler belirlenmiştir. Nüfusu 50.000’in altındaki kentlerin üye olabileceği birliğe belirlenen kriterlerden en az 50 puan alınması durumunda üyeliğe kabul edilmektedir.

Yavaş Şehir hareketinin sürdürülebilir kalkınma ile uyumunun incelenmesi için bu çalışmada öncelikle Yavaş Şehir üyelik kriterleri ile sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu bağlamda, Yavaş Şehir üyelik kriterleri incelendiğinde çeşitli çevreci politikaları özendirilen, sosyal uyuma yönelik politikaların yanı sıra birlik içinde sosyal faaliyetleri teşvik eden birçok kriterle sahip olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda bu kriterler arasında üye kentin ekonomik kalkınmasına yönelik doğrudan katkı sağlayan maddelerin yanı sıra, çeşitli çevresel ve sosyal faaliyetler sayesinde kentin var olan ekonomik potansiyelini harekete geçirerek, dolaylı bir şekilde kentin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacak kriterler de içerdiği görülmektedir. Bu değerlendirmeler sonucunda Yavaş Şehir üyelik kriterlerinin sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutunda yer alan unsurlarla uyumlu olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çalışmada, Yavaş Şehir üyelik kriterleri ile sürdürülebilir kalkınma için çok önemli bir yeri olan Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri karşılaştırılarak aralarındaki uyum incelenmiştir. Bu bağlamda yapılan karşılaştırmalı analiz sonucunda üyelik kriterlerinin birçok maddesinin doğrudan BM Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 1). Yavaş Şehir üyelik kriterlerinin hem sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu ile hem de BM Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri arasında tespit edilen uyum Yavaş Şehir olmak isteyen kentleri üyelik kriterleri sayesinde aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma açısından da teşvik edildiği, bu yönde kentleri ayrıcalıklı bir konuma taşıdığı sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak, Yavaş Şehir unvanı almak isteyen bir kent sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu ile BM Sürdürülebilir Kalkınma Göstergelerine oldukça uyumlu üyelik kriterlerini yerine getirmek zorunda olduğu için, aday kentler sürdürülebilir kalkınma yolunda da harekete geçirilmektedir.

Bu çalışmada, Yavaş Şehir üyesi şehirlerde üyelik sonrasında gerçekleşmesi beklenen istihdam artışı, bölgenin gelirlerinde meydana gelen artış, gelen turist sayısındaki artış gibi sayısal verilerin yetersizliği ve elde edilmesindeki zorluklardan dolayı sayısal bir değerlendirme imkânı bulunamamıştır. Bundan dolayı konuyla ilgilenmek isteyen araştırmacılar açısından çalışmamızın bu eksikliğinin giderilmesi önemli bir konudur. Bu hususların tespiti için daha çok saha araştırmasına gerek duyulmaktadır. Ayrıca çalışmada, tarım ve turizm sektörleri gibi sektörel değerlendirme yerine genel bir değerlendirme yapılmıştır. Daha geniş kapsamlı etkilerin ölçülebilmesi için ayrı ayrı sektörel analiz yapılması, politika önerileri açısından da daha net bilgiler verecektir. Bu kapsamda bu çalışmada Yavaş Şehir üyelik kriterlerinin sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu olarak bahsettiğimiz ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri ile Sürdürülebilir Kalkınma açısından referans olarak değerlendirebileceğimiz Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Göstergelerinin karşılaştırılması bir değerlendirmesi ile sınırlı kalmıştır.

Kaynakça

- Akgül, U. (2010). “Sürdürülebilir kalkınma: Uygulamalı antropolojinin eylem alanı”. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, 24:133-164.

- Karadeniz, C. B. (2014). "Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Sakin Şehir Perşembe", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 7 Sayı: 29:84-107.
- Baldemir, E., Şahin, T. K. ve Kaya, F. (2013). "Yavaş Şehir Olma Durumunun Analitik Hiyerarşi Süreci İle Değerlendirilmesi", Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2(1):29-50.
- Cittaslow International, "Cittaslow List", http://www.cittaslow.org/sites/default/files/content/page/files/246/cittaslow_list_september_2018.pdf, (Son Erişim Tarihi: 08.11.2018).
- Cittaslow Türkiye, "Üyelik Süreci ve Kriterleri", <http://cittaslowturkiye.org/uyelik-sureci-ve-kriterler>, (Son Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018).
- Hekimci, F. (2010). Daha İnsanca ve Sürdürülebilir Bir Yaşam İçin; "Yavaş Şehirler"... Anahtar Verimlilik, T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, http://vizyon21yy.com/documan/genel_konular/standart_kalite/Verimlilik/Daha_Insanca_ve_Surdurelebilir_Bir_Yasam_Icin_Yavas_Sehirler.pdf, (Son Erişim Tarihi: 21 Ekim 2018).
- Hekimci, F. (2013). "Sürdürülebilir Bir Kentsel Yaşam Örneği; "Yavaş Şehirler"", Anahtar Verimlilik, T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Yıl:25, Sayı:290, Ankara.
- Hekimci, F. (2014). "Sürdürülebilir Bir Yerel Kalkınma Modeli: "Yavaş Şehirler" ve Ekoturizm", Anahtar Verimlilik, T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Yıl:26, Sayı:300, Ankara. <http://cittaslowturkiye.org>, (Son Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018). <http://www.cittaslow.org/>, (Son Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018). <http://www.cittaslow.org/content/association>, (Son Erişim Tarihi: 08 Kasım 2018). <http://www.slowfood.com>, (Son Erişim Tarihi: 08 Kasım 2018).
- Kılıç, S. (2006). "Yeni Toplumsal ve Ekonomik Arayışlar Sürecinde Sürdürülebilir Kalkınma", Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(2):81-101.
- OECD (2008). OECD Insights Sustainable Growth: Linking Economy, Society, Environment, <https://www.oecd.org/insights/41774515.pdf>, (Son Erişim Tarihi: 21 Ekim 2018).
- Özmehmet, E. (2008). "Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları", E-Journal of Yaşar University, 3(12).
- Özhancı, E., Ardahanlıoğlu, Z.B. ve Yılmaz, H. (2012). "Sakin Şehir Üyelik Süreci Analizi", Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Dergisi, 43(2):63-173.
- Sırım, V. (2012). "Çevreyle Bütünleşmiş Bir Yerel Yönetim Örneği Olarak "Sakin Şehir" Hareketi ve Türkiye'nin Potansiyeli", Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 1(4):119-131.
- Soyer, T., Cittaslow: Sürdürülebilir Yerel Kalkınma Modeli, http://www.afd.fr/webdav/shared/PORTAILS/PAYS/TURQUIE/Evenements/mustafa_tunc_soyer%20TR.pdf, (Son Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2015).
- Şahin, İ. ve Kutlu, S. Z. (2014). "Cittaslow: Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Bir Değerlendirme", Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 2(1):55-63.
- Torunoğlu, E. (2003). TÜBİTAK Vizyon 2023: Panel İçin Notlar: Sürdürülebilir Kalkınma Paradigması Üzerine Ön Notlar, Ankara: TÜBİTAK, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/csk/EK-16.pdf, (Son Erişim Tarihi: 21 Ekim 2018).
- TÜBİTAK (2003). Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi, Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli Vizyon ve Öngörü Raporu, Ankara.
- Türkiye'nin Marka Şehri: Seferihisar, <http://www.turmepa.org.tr/pdf/seferihisar.pdf>, (Son Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2015).
- United Nation, Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>, (Son Erişim Tarihi: 21 Ekim 2018).
- United Nations (2007). Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies, Third Edition, New York.
- Yalçın, A., Yalçın, S. ve Alıcı, C. <http://cittaslowturkiye.org/surdurulebilir-bir-yerel-kalkinma-modeli-olarak-cittaslow-agi-ve-kagizmanin-uyelik-potansiyeli/>, (Son Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018).
- Yalçın, A. ve Yalçın, S. "Cittaslow Benzeri Sürdürülebilir Yerel Kalkınma Model Önerisi", 10.Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, <http://cittaslowturkiye.org/turk-devletleri-ve-topluluklarında-yasanabilir-kentler-birligi-cittaslow-benzeri-surdurulebilir-yerel-kalkinma-model-onerisi/>, (Son Erişim Tarihi: 20 Ekim 2018).